

Válogatott legények

1927-ben tartották meg Horthyék első díszszemléjét. A tribünön a követségek katonai attaséi csóváltak a fejüket és — mint egy hírlapíró feljegyezte — lekicsinyölő, szánakozó megjegyzéseket tettek az elvonulók apró természetére, satnyaságára, szemmel látható rossz tápláltságára. Pedig azok válogatott legények voltak.

Most szintén „válogatott legények és lányok” testi fejlettségéről számolok be, arról a csapatról, mely az értelmiség utánpótlása lesz; egy vizsgálat alapján, amelyet Nemeskéri János kandidátus végzett. Ez esetben azonban nem az őrmester úr, sem valamiféle zsűri, hanem a véletlen döntötte el, hogy ki kerül a csapatba.

Nemeskéri János antropológus a Népeségstudományi Kutató Intézet főmunkatársa és a biodemográfia művelője országunkban. A biodemográfia a népeségstudomány fiatal és dinamikus fejlődő ága; „apja” természet-, „anyja” társadalomtudomány. A népeségstudomány számos témája — a reprodukció, a halandóság, az élettartam, a népesség nem és kor szerinti összetétele biológiai természetű is. A humánbiológia — és genetika pedig számos kutatásakor — például a koraszülések és ikerszülések gyakorisága a társadalom különböző csoportjaiban, vagy a népesség testi állapota — felhasználja a demográfia módszereit.

A ruhatári szám

Azt a felmérést, amelynek értékelését most fejezték be, 1966-ban végezték azok között, akik Budapesten egyetemre és főiskolára jelentkeztek. Húsz százalékos minta alapján. Azokat vizsgálták, akiknek a ruhatári száma 0-val vagy 5-tel végződött. S a véletlen úgy hozta, hogy a kiválasztott 1600 fiatal fele fiú, fele lány volt. A testi fejlettséget egyebek között a magasság, a súly, a váll- és medenceszélesség, a mellkaskerület, a kézszorító erő alapján állapították meg. Ezután megnézték, hogy az antropometriai adatok összefüggésben vannak-e a fiatalok életkörülményeivel, valamint azt, hogy a táplálkozásban a fehérjefogyasztás mértéke mennyiben függ az életviszonyoktól és kimutatható-e a hatása a szervezetre. Miután az egyetemi hallgatók testi fejlettségét már 1935-ben és a későbbi években is folyamatosan mérték, így összehasonlításra is volt lehetőség. Az összehasonlító adatok 20 900 fiúra és 7200 lányra vonatkoztak.

Azoknak a fiataloknak a többsége, akikkel 1966-ban foglalkoztak, a második világháború után született, 70 százalékuk közvetlenül az értelességi után jelentkezett felvételre, 30 százalékuk második, harmadszor, vagy negyedszer próbálkozott, ezek között „háborús gyerekek” is voltak. Pesti születésű apja, anyja csak a jelentkezők 20 százalékának volt, a szülők legnagyobb része vidéken jött a világra. Származása szerint a fiatalok legnagyobb csoportjának — csaknem egyharmadának — az apja szak- és be-

tanított munkás, mostani foglalkozása szerint ugyancsak az egyharmadának értelmiségi.

Előzetes szelekció

Aki az egyetemi felvételi vizsgáig eljutott, többnyire „jó helyre” született. Csak 5,5 százalékának váltak el, és 2,2 százalékának éltek külön a szülei. 17 százaléka lakott egyszobás lakásban. A fiatalok fele kétszobás, 29 százaléka háromszobás, vagy annál nagyobb összkomfortban készült a felvételi vizsgára. Csaknem a fele másodmagával és mintegy egyharmada egyedül birtokolt egy szobát. Ez nemcsak a nyugodt tanulás körülményekre utalt, hanem arra is, hogy éjszaka elegendő volt a légtér a regenerációhoz.

A jó családi körülmények és lakásviszonyok egyenértékűek egy előzetes válogatással. Ilyen háttérrel könnyebb jól érettségizni. (A felmérés adatai szerint a lányoknál kevésbé érvényesült ez a fajta kiválasztás, ők rosszabb életviszonyok, rosszabb testi állapot és bizonyítvány esetén is jelentkeztek felvételre.)

A felvázolt otthoni háttérből is következik, hogy a felvételt kérők több mint 84 százaléka első, vagy második gyerek volt, apjuk szellemi foglalkozású vagy szakmunkás. A harmadik, negyedik vagy ötödik gyerek a segédmunkások vagy nyugdíjasok családjából indult az egyetem meghódítására. Kellott egy vagy két kereső testvér ahhoz, hogy ők tovább tanulhassanak.

A fejünkre nőttek

A fiúk átlag testmagassága 174,4, a lányoké 161,3 centiméter. A vezetőállású, vagy más értelmiségiek gyerekei az átlagnál magasabbak, a szakmunkások fiai megütik a mértéket (elérik az átlagot), a lányoké nem.

Egy másik nézőpont: azokban a családokban, amelyekben az apa munkás volt már a gyerek születésekor és ma is az, a fiúk 173,6, a lányok 160,3 centiméter magasak; azokban pedig, ahol szellemi foglalkozású volt és maradt, a fiúk 175,5, a lányok 162 centiméterre nőttek. A pesti gyerekek általában nagyobbra nyúltak, mint a vidékiek.

A fiúk átlag testsúlya 66,15 kilogramm, a lányoké 55,30 kilogramm. Minden ellenkező híreszteléssel szemben a pesti születésű gyerekek súlyosabbak, mint a vidékiek.

Mint említettem, azt is megkérdeztek, hogy mennyi teljes értékű fehérjét fogyasztanak a fiatalok. Magasságuk egyenes arányban volt a fehérjefogyasztással. A fiúk, akik kevés állati fehérjét vettek magukhoz (körülbelül napi 29 grammot) elérték az átlag magasságot, a lányok

azonban már nem. A napi 60 grammnál több fehérjéhez jutó fiúk valamelyest meghaladták az átlagot, a lányok azonban már jócskán — 3 centiméterrel.

A fehérjefogyasztás mértéke a szülők jövedelmétől, de táplálkozási kultúrájától is függ. Még a legjobb anyagi körülmények között élő gyerekek 6,3 százalékának is napi 29 grammnál kevesebb fehérje jutott. Ha elég fehérjét kapnak, az megmutatkozik a fiúk testsúlyában. A lányokéban azonban nem. Ők fogyókúrával ellensúlyozzák.

A levegőben van

Mint említettem, a testi fejlettséget illetően igen sok összehasonlítható adat van. 1925-ben Pesten az egyetemi hallgatók fiúk átlag magassága 171,8 centiméter, Debrecenben pedig 170,7 centiméter volt. A mai fiúk több mint 3 centiméterrel magasabbak az 1941—46-os egyetemi ifjúság átlagánál is. Pedig többségük kétkézi dolgozó ivadéka! (Különösen, ha a nagyszülőket nézzük.) A mai lányok azonban nem nőttek nagyobbra, mint a háború előtti egyetemi hallgatóknak. Ennek nyilvánvaló az oka. Azok, akik az akkori válogatási szempontoknak megfeleltek, bizonyára kaptak elég teljes értékű fehérjét nappal, és oxigént éjszaka.

Az 1966-ban mért fiúk testsúlya több mint egy kilóval nagyobb az 1935—40-es egyetemi hallgatók átlagánál. A két generáció lányai között nincs súlykülönbség. A mai fiúk szélesebb vállúak, tágasabb mellkasúak és izmosabbak is a világháború előtti egyetemistáknál. Igen sokan fiataljaink testi fejlődését az akcelerációnak tudják be. Ez kezd afféle misztikus fogalomná válni. Mintha csupán attól, hogy a város levegőjét, (szennyezett levegőjét) belélegzik, menten „collosakká, deltásakká” válnának. Holott ahhoz sokat kellett javulnia az életkörülményeknek, hogy a „retardációt” — lásd 1927-es díszszemle — megszüntessük.

*

Nemeskéri János ezt a vizsgálatot módszertani próbának is tekinti. Annak alapján ki lehet dolgozni egy olyan biodemográfiai metodikát, amellyel nyomon követhető és értelmezhető a népesség biológiai státusának a változása.

Ma a civilizált országokban általában a gyerekek biológiai állapotát kísérik figyelemmel, s újabban az öregeket is. Holott, ha a szűrési rendszer továbbfejlesztésével minden korcsoport testi állapotának a változásait figyelemmel kísérrhetnénk, s így a betegségeket idejében felfedezhetnénk és leküzdhetnénk, egészségesebb lehetne az öregség és hosszabb az élet.

Kovács Judit